

КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарынан жиналған
пікіртерім нәтижелері

2023 жылғы I тоқсан

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
Ақша – кредит саясаты департаменті

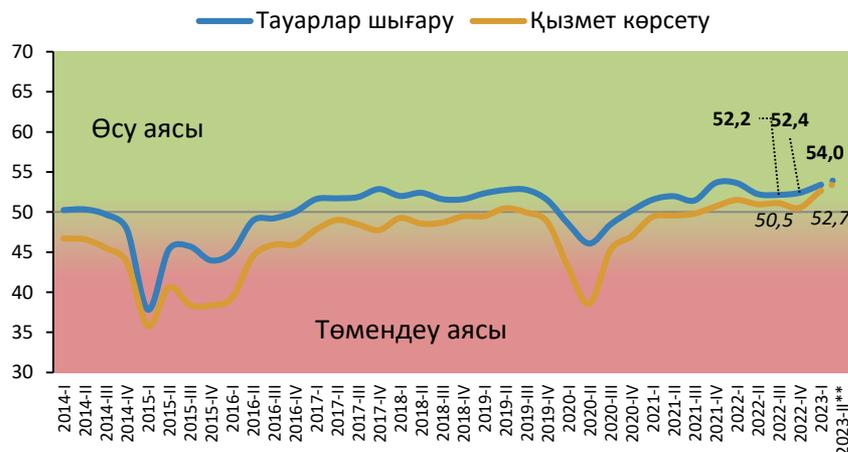
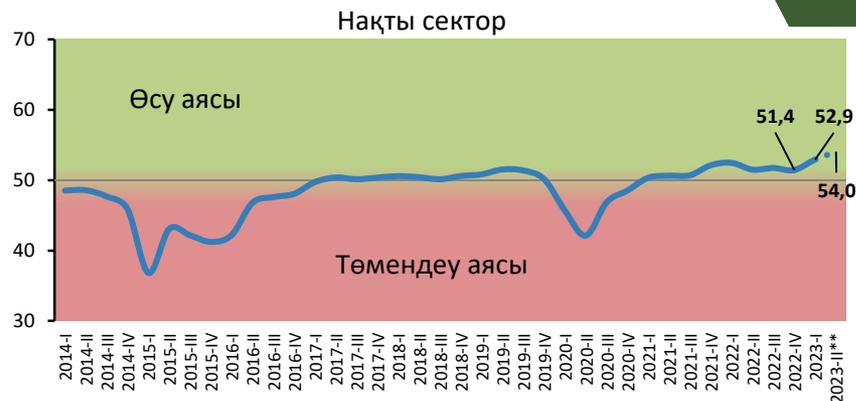
МАЗМҰНЫ

- I. Мониторингке қатысушылар құрамының динамикасы (3-бет)
- II. Дайын өнімге сұраныс динамикасы (4-бет)
- III. Нақты секторда бағаның өзгеруі (5-бет)
- IV. Өндіріс көлемі (6-бет)
- V. Баланс құрылымы: активтер (7-бет)
- VI. Баланс құрылымы: пассивтер (8-бет)
- VII. Инвестициялық белсенділік (9-бет)
- VIII. Айналым құралдарын қаржыландыру көздері (10-бет)
- IX. Бизнесті жүргізудегі кедергілер (11-бет)
- X. Қаржы-экономикалық көрсеткіштердің өзгеруі (12-бет)
- XI. Геосаясаттың әсері мен салдары (13-бет)
- XII. Кәсіпорындардың қаржылық жағдайын бағалау (14-15 бет)
- XIII. Банк жүйесінің экономиканың нақты секторына әсері (16-18 бет)
- XIV. Кәсіпорындардың сыртқы экономикалық қызметі (19-бет)
- XV. Валюта бағамы өзгеруінің әсері (20-бет)
- XVI. Композиттік озыңқы индикатор (21-бет)
- XVII. Әдіснамалық түсініктеме (22-бет)

ДАЙЫН ӨНІМГЕ СҰРАНЫС ДИНАМИКАСЫ

Дайын өнімге сұраныс, ДИ*

	2021				2022				2023
	1-т.	2-т.	3-т.	4-т.	1-т.	2-т.	3-т.	4-т.	1-т.**
Кәсіпорындар жауаптары, %									
Ұлғаюы	16,4	24,1	24,2	24,4	17,4	24,2	25,8	24,0	13,4
Шамамен өзгеріссіз	51,5	53,1	55,7	55,1	53,7	54,5	54,6	53,7	39,7
Төмендеуі	28,5	19,1	16,4	17,3	25,4	17,8	15,9	18,2	13,7
Білмеймін	3,6	3,7	3,8	3,2	3,5	3,5	3,7	4,1	33,2
Диффузиялық индекс = ДИ=1 бет+0,5*(2 бет+4 бет)	43,9	52,5	53,9	53,6	46,0	53,2	54,9	52,9	49,9
ДИ, маусымдық өзгерістер қосылмаған*	50,4	50,7	50,5	52,4	52,4	51,5	51,5	51,7	56,6

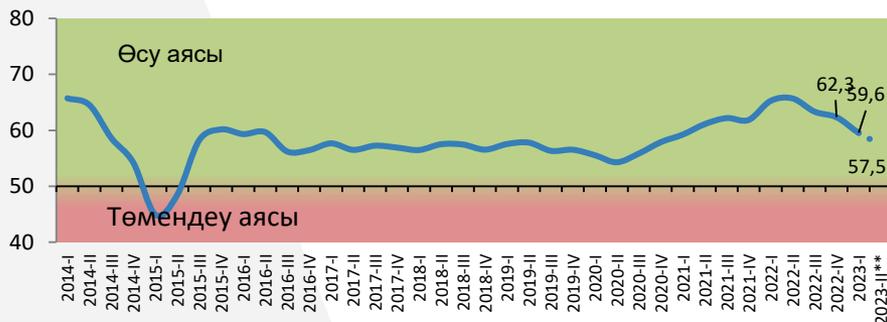

2023 жылғы 1-тоқсанда нақты секторда дайын өнімге сұраныс шамалы жақсарды. Диффузиялық индекс (бұдан әрі – ДИ) **52,9** құрады. Көрсеткіштің жақсарғаны тауар өндіру (53,4) секторында және қызмет көрсету (52,7) секторында байқалды.

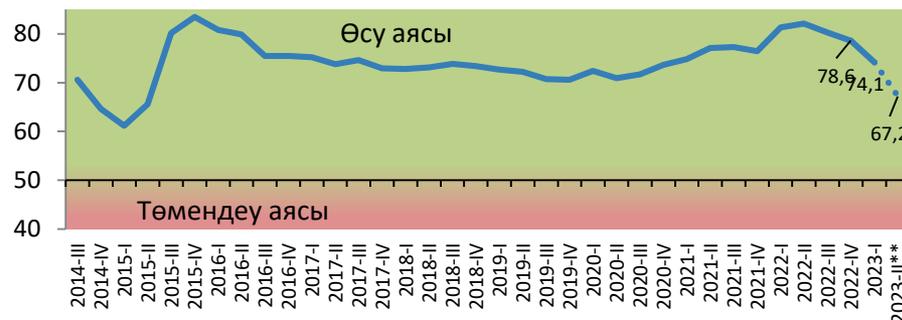
Кәсіпорындардың күтулері бойынша нақты секторда 2023 жылғы 2-тоқсанда дайын өнімге сұраныс азаяды (ДИ = **54,0**).

НАҒТЫ СЕКТОРДА БАҒА ӨЗГЕРУІ

Дайын өнімнің бағасы, ДИ *

Шикізат пен материалдар бағасы, ДИ*

Баға белгілеу факторларының маңыздылығын бағалау, жауаптар %-бен

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өнімдері бағасының өсу қарқыны тұтастай алғанда экономика бойынша баяулады (ДИ 59,6 құрады).

Кәсіпорындардың басым көпшілігі үшін дайын өнімге баға белгілеу кезінде шикізат пен материалдар бағасы (кәсіпорындардың 83,9%-ы үшін) және сұраныс (82,0%) неғұрлым маңызды фактор болып табылады.

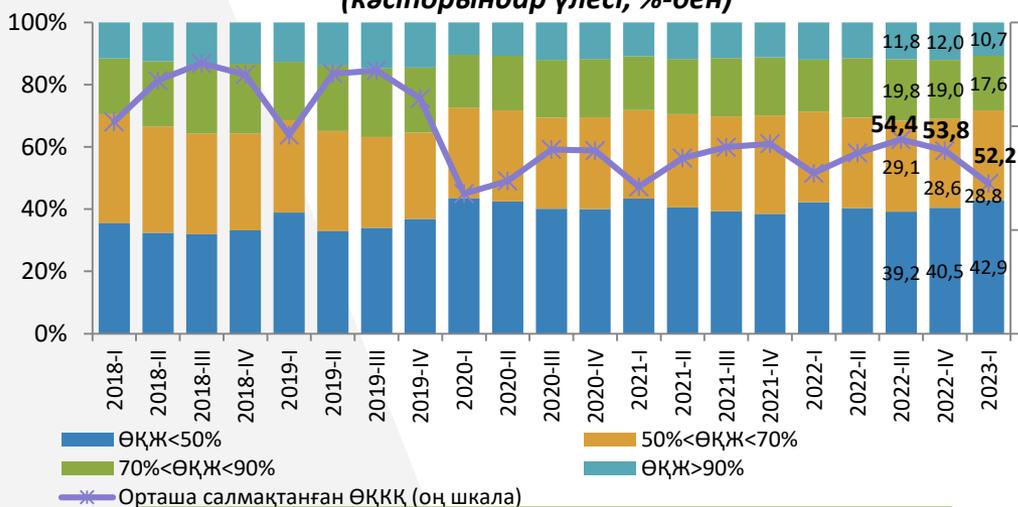
2023 жылғы 2-тоқсанда кәсіпорындар шикізат пен материалдар (ДИ = 67,2) және тиісінше дайын өнім бағасының (ДИ = 57,5) өсу қарқыны баяулайтынын күтуде.

*ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

** Графиктерде кәсіпорындардың 2023 жылғы 2-тоқсанда параметрлер өзгеруі бойынша күтулері келтірілген.

ӨНДІРІС КӨЛЕМІ

**Өндірістік қуат жүктемесі
(кәсіпорындар үлесі, %-бен)**

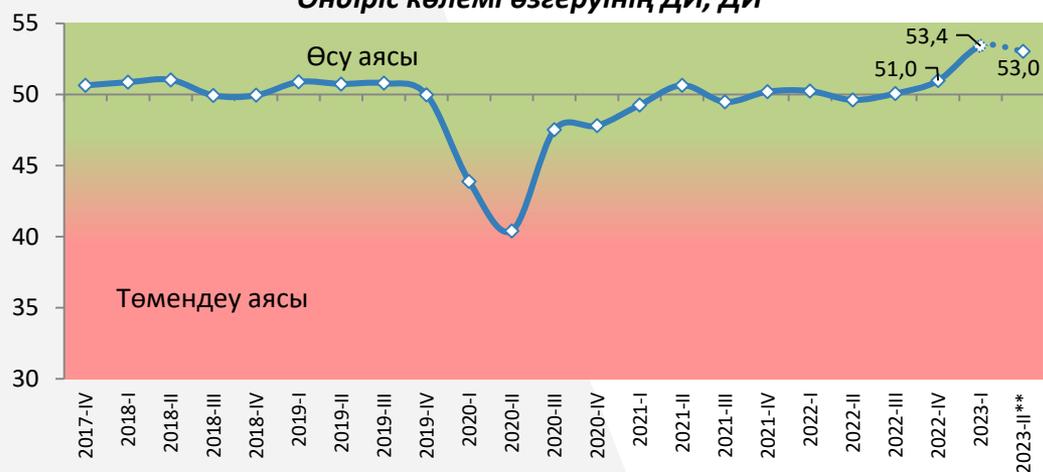

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың өндірістік қуаттарының жүктемесі (ӨҚЖ) төмендеді. ӨҚЖ орташа алынған* деңгейі **52,2%-ды** құрады.

2023 жылғы 1-тоқсанда дайын өнім (жұмыс, қызмет) өндірісінің көлемі ұлғайды. ДИ **53,4-ды** құрады.

2023 жылғы 2-тоқсанда кәсіпорындар өндіріс көлемінің өсу қарқыны бәсеңдеуін күтуде. Күтулер бойынша ДИ **53,0** болды.

Өндіріс көлемі өзгеруінің ДИ, ДИ**

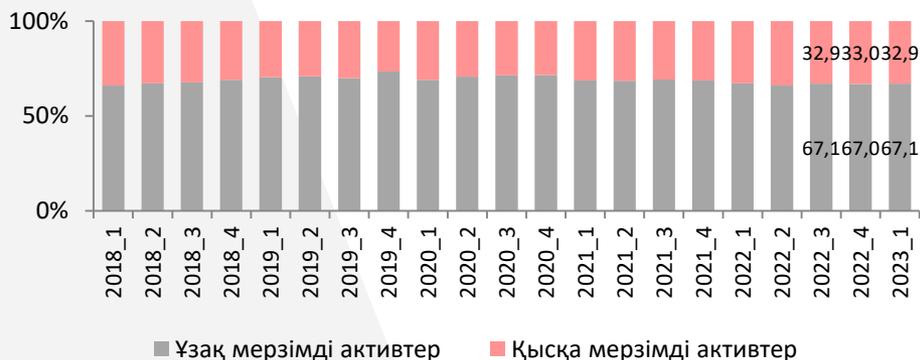
* Орташа арифметикалық мөлшерлеу - бұл кәсіпорындар үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні

**ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (күлдірау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді

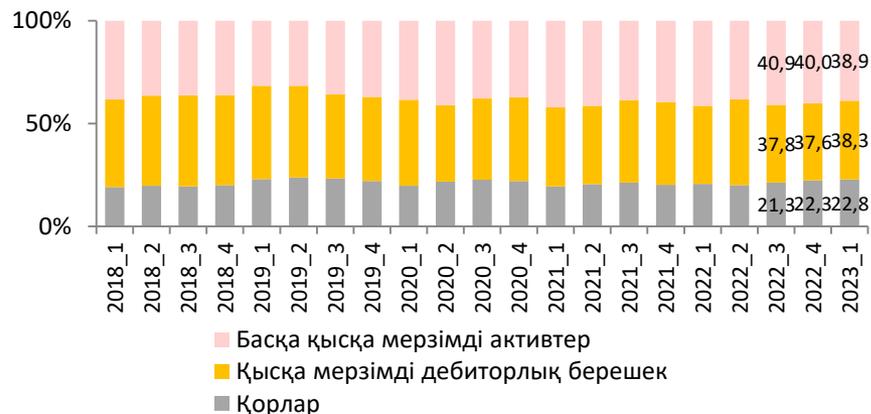
«ДИ өндіріс көлемінің өзгеруі» кестесіндегі деректер маусымдық факторды қоспай ұсынылды

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: АКТИВТЕР

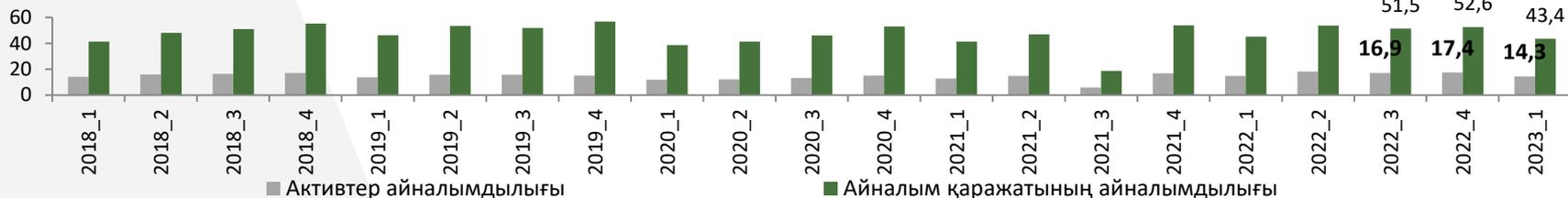
Активтер құрылымы

Қысқа мерзімді активтер құрылымы

Активтер айналымдылығының көрсеткіштері

2023 жылғы 1-тоқсанда экономиканың нақты секторы компаниялары активтерінің құрылымында қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді активтердің үлесі **32,9%-ды** және **67,1%-ды** (2022 жылғы 4-тоқсанда - тиісінше 33,0% және 67,0%) құрап, шамалы өзгерді. Активтердің айналымдылығы* **14,3%-ға** дейін, айналым қаражатының айналымдылығы** – **43,4%-ға** дейін төмендеді.

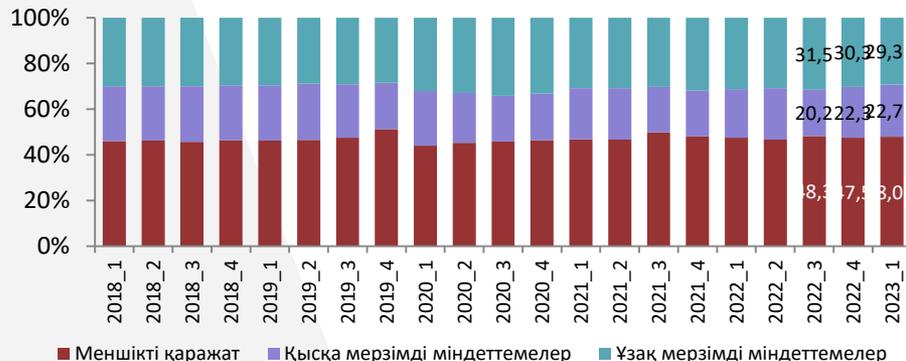
Қысқа мерзімді активтердің құрылымында өткен тоқсанда дебиторлық берешектің үлесі **38,3%-ға** дейін өсті (2022 жылғы 4-тоқсанда – 37,6%), ал қорлардың үлесі **22,8%** деңгейіне дейін шамалы ұлғайды (2022 жылғы 4-тоқсанда 22,3%).

* Активтер айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Активтер*100

** Айналым қаражатының айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Қысқа мерзімді активтер*100

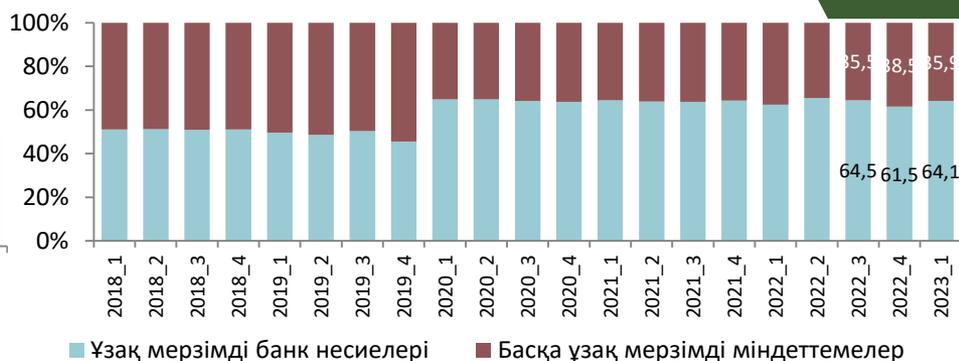
БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: ПАССИВТЕР

Пассивтер құрылымы

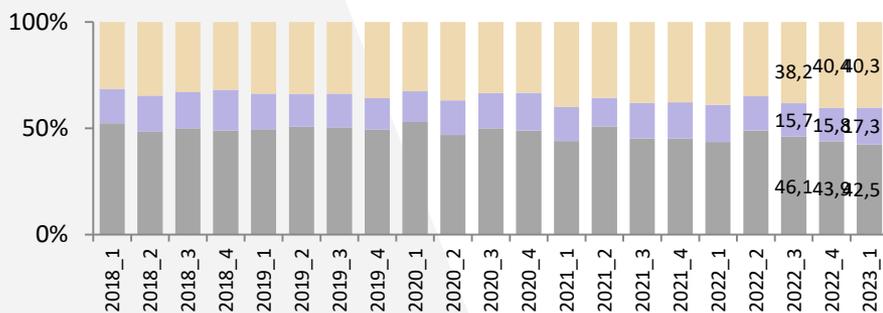
■ Menşikti qaraжат ■ Qысқа мерзімді міндеттемелер ■ Ұзақ мерзімді міндеттемелер

Ұзақ мерзімді міндеттемелер құрылымы

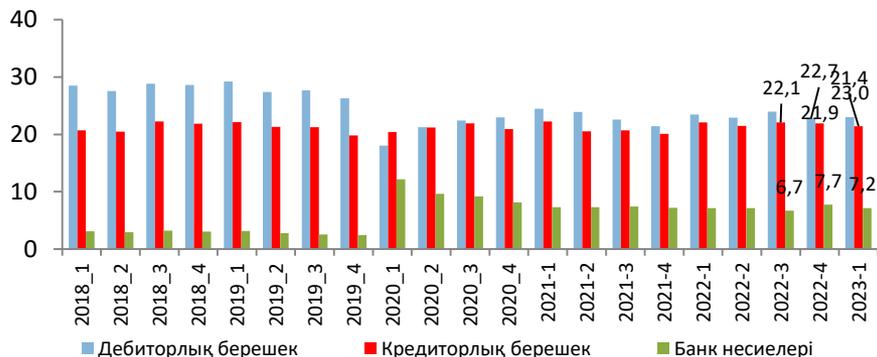
■ Ұзақ мерзімді банк несиелері ■ Басқа ұзақ мерзімді міндеттемелер

Qысқа мерзімді міндеттемелер құрылымы

■ Qысқа мерзімді кредиторлық берешек ■ Qысқа мерзімді банк несиелері
■ Басқа қысқа мерзімді міндеттемелер

Мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі

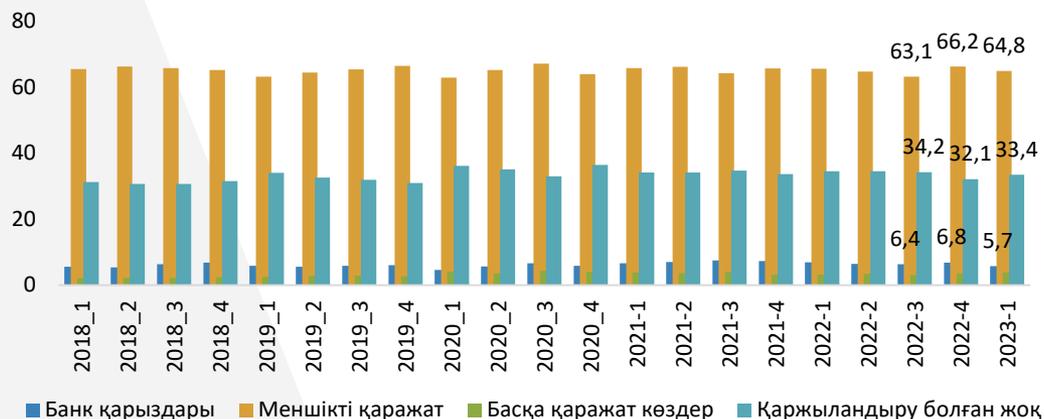
■ Дебиторлық берешек ■ Кредиторлық берешек ■ Банк несиелері

2023 жылғы 1-тоқсанда пассивтер құрылымында қысқа мерзімді міндеттемелердің үлесі **22,7%-ға** дейін өскені, сондай-ақ ұзақ мерзімді міндеттемелер мен меншікті капиталдың үлесі тиісінше **29,3%-ға** және **48,0%-ға** дейін төмендегені байқалады. Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымында қысқа мерзімді кредиторлық берешектің үлесі 2022 жылғы 4-тоқсандағы 43,9%-дан 2023 жылғы 1-тоқсанда 42,5%-ға дейін төмендеді.

Балансында мерзімі өткен дебиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі тиісінше **23,0%-ға** дейін өсті жән кредиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **21,4%-ға** дейін төмендеді. Бұл ретте банктердің қарыздары бойынша мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **7,2%** деңгейіне дейін төмендеді.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК

Негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру көздері

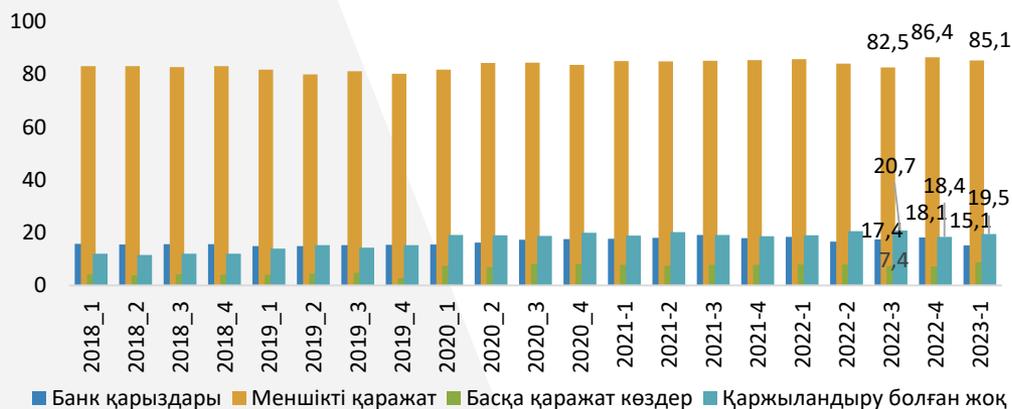

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі аздап төмендеді.

Қаржыландыруды жүзеге асырмаған кәсіпорындардың үлесі 33,4%-ға дейін өсті, ал негізгі құрал-жабдықтарын меншікті қаражаты есебінен қаржыландырған кәсіпорындардың үлесі 64,8%-ға дейін азайды.

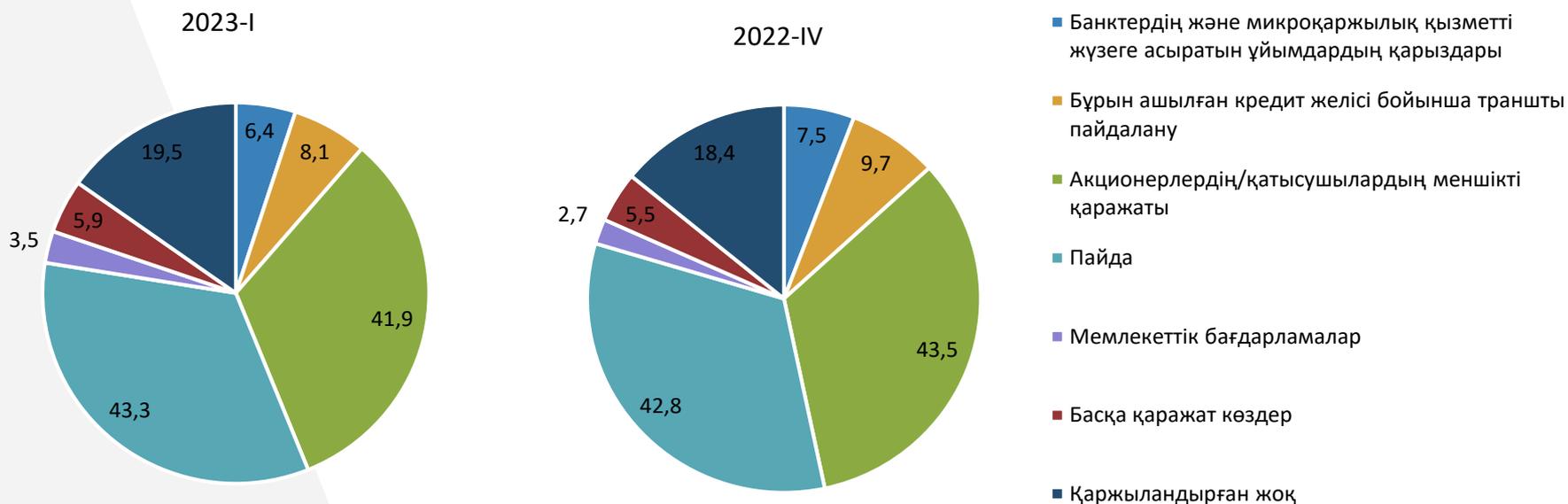
Бұрынғыдай, кәсіпорындардың көпшілігі негізгі және айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыру үшін меншікті қаражатын пайдаланады (тиісінше 64,8% және 85,1%).

Айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыру көздері

АЙНАЛЫМ ҚАРАЖАТЫН ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ

Айналым қаражатын қаржыландыру көздері

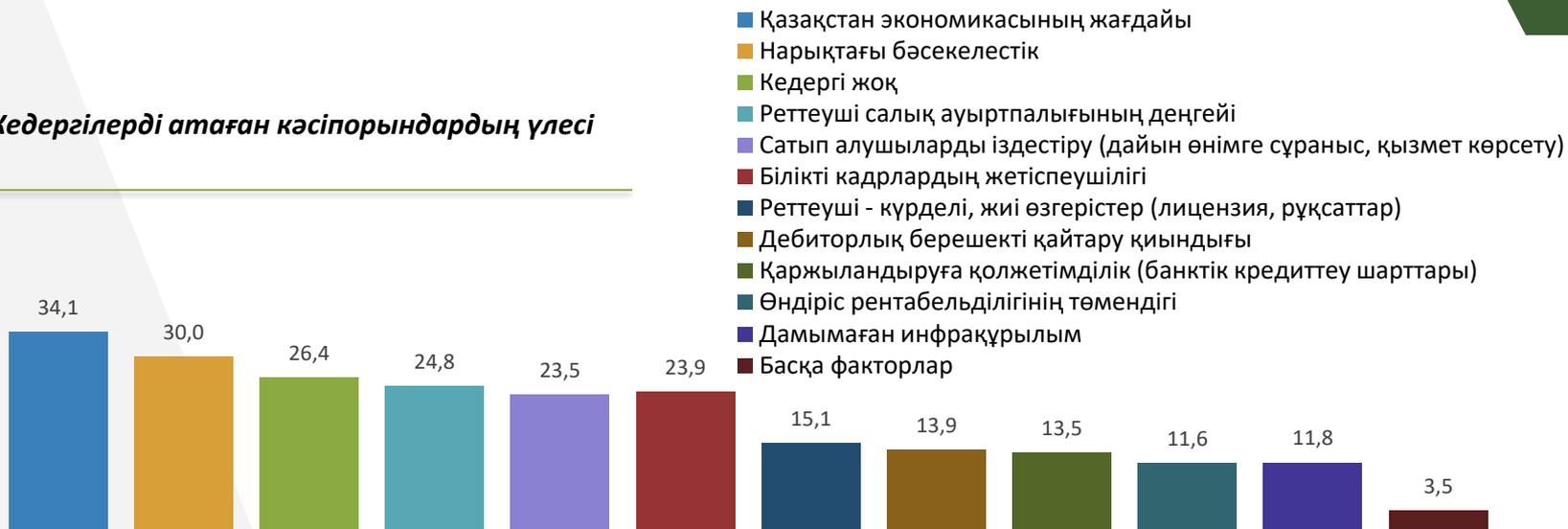

Айналым қаражатын қаржыландыру үшін кәсіпорындардың көпшілігі (**85,1%**) меншікті қаражатын пайдаланды, оның ішінде **43,3%-ы** - пайданы және **41,9%-ы** - акционерлердің/қатысушылардың меншікті қаражаты құрады. Осы мақсатта қарыздарды кәсіпорындардың **14,5%-ы** пайдаланды (оның 8,1%-ы бұрын ашылған кредиттік желі бойынша траншты, 6,4%-ы - Қазақстан банктеріндегі және микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын ұйымдардағы қарыздарды пайдаланды).

Графикте көрсетілгендерден басқа қаржыландырудың басқа көздерінің ішінде кәсіпорындар сатып алушылардан аванстарды, қаржылық көмекті, топішілік қарыздарды (негізгі компания мен филиалдар арасындағы) және субсидияларды көрсетеді.

БИЗНЕСТІ ЖҮРГІЗУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕР

Кедергілерді атаған кәсіпорындардың үлесі

2023 жылғы 1-тоқсандағы пікіртерім нәтижелері бойынша кәсіпорындардың **34,1%-ы** үшін Қазақстан экономикасының жай-күйі бизнесті жүргізуде кедергі болып табылады (2022 жылғы 4-тоқсанда мұндай кәсіпорындардың үлесі 35,4%-ды құрады). Пікіртерімге қатысқан респонденттердің **34,3%-ның** (2022 жылғы 4-тоқсанда – 40,9%) пікірі бойынша, 2023 жылғы 1-тоқсанда Қазақстанда экономикалық ахуал нашарлады, ал 59,6%-ы ол өзгерген жоқ деп есептейді.

Экономиканың жай-күйінен басқа, кәсіпорындар үшін нарықтық бәсекелестік (30,0%), салық ауыртпалығының деңгейі (24,8%), білікті кадрлардың жетіспеуі (23,9%), және сатып алушыларды іздестіру (23,5%-дан), реттеуші өзгерістер (15,1%), дебиторлық берешекті қайтарудың күрделілігі (13,9%) сияқты факторлар неғұрлым маңызды болып табылады, ал **қаржыландыруға қол жеткізу маңыздылығы бойынша 8-орында (13,5%) тұр.**

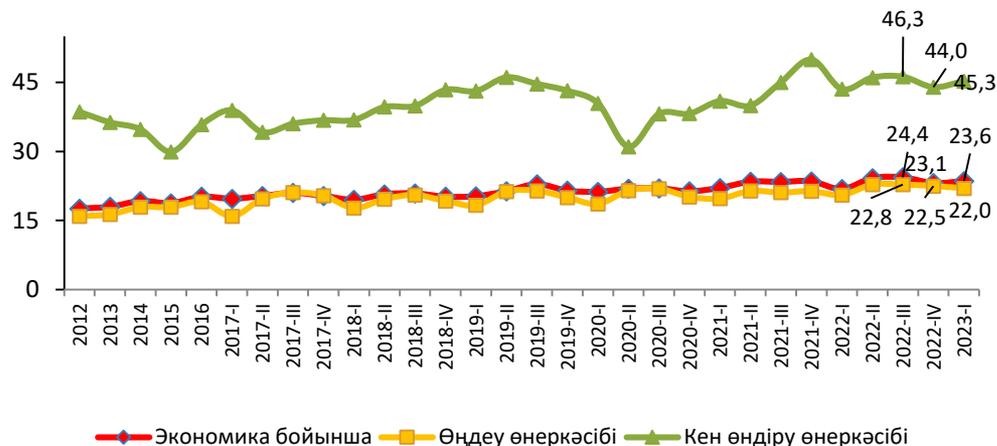
Басқа кедергілер ретінде кәсіпорындар Ресей Федерациясына қатысты санкцияларды, Ресей Федерациясынан тауарларды әкелу азайғанын көрсетті.

ҚАРЖЫ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРДІҢ ӨЗГЕРУІ

2023 жылғы 1-тоқсанда тау-кен өндіру өнеркәсібіндегі кәсіпорындар сатылымының орташа* рентабельділігі** 45,3%-ды құрап өсті, ал өңдеу өнеркәсібінде 22,0 құрап, төмендеді, Нәтижесінде тұтастай алғанда экономика бойынша сатылымның орташа рентабельділігі **23,6%-ды** құрады.

Жылды кіріспен жабуды жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесі **42,7%-ды** құрады (2022 жылғы 4-тоқсанда – 43,1%), **9,6%-ы** жыл зиянмен аяқталады деп есептейді. Бұл ретте пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың **12,3%-ы** жылды теңгерімді бюджетпен (пайдасыз және зиянсыз) жабуды ойлайды, қалған **35,2%-ы** жылдың соңына қарай кәсіпорынның қаржылық жағдайына баға бере алмады.

Сату рентабельдігі, %

Қаржы жылын пайдамен/зиянмен жабуды болжап отырған кәсіпорындардың үлесі, %

* Орташа медианалық мәндер берілді, себебі олар орташа арифметикалық мәндерге қарағанда экстремалды әсерге аз ұшырағыш

** Пайыздар, салықтар және амортизация бойынша шығыс шегерілгенге дейін сатылым рентабельділігі көрсетілді

Геосаяси жағдай мен РФ-ға қарсы енгізілген санкциялардың кәсіпорындардың қызметіне әсері, %-бен

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың көпшілігінің қызметіне – 48,3% (2022 жылдың 4-тоқсанда – 50,5%) геосаяси жағдай және Ресей Федерациясына қарсы енгізілген санкциялар жалпы теріс әсер етті, оның 9,9%-ы неғұрлым қатты зардап шекті. Дегенмен, респонденттердің 46,4%-ы геосаясат олардың қызметіне әсер етпегенін, ал 3% жағымды әсерін атап өтті.

2023 жылдың 1 тоқсанында қазақстандық теңге басқа валюталарға қатысты тым әлсіз деп есептеген кәсіпорындар саны азайды, сондай-ақ шешім қабылдау жағдайы жақсарды. Логистика/жабдықтау проблемалары аздап өсті, ал көбінесе - ақшалай есеп айырысулар. Қазіргі жағдайда бизнес үшін жаңа мүмкіндіктерді кәсіпорындардың 5,2% тапты.

Кәсіпорындардың қызметіне геосаяси жағдайдың салдары

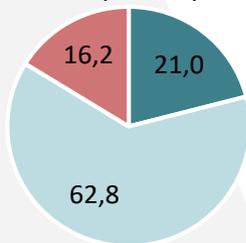
КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Кәсіпорындардың қаржылық жағдайының өзгеру динамикасы*, үлесі %-бен

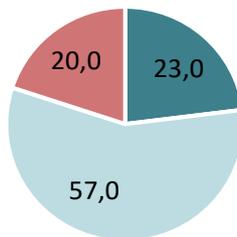

Кәсіпорындарды өлшем бойынша сенімділік дәрежесі бойынша 2023-жылғы 1-тоқсанда бөлу, %-бен үлесі

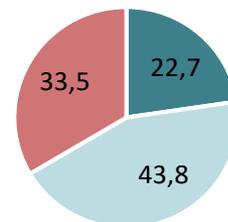
Ірі кәсіпорындар

Орта кәсіпорындар

Шағын кәсіпорындар

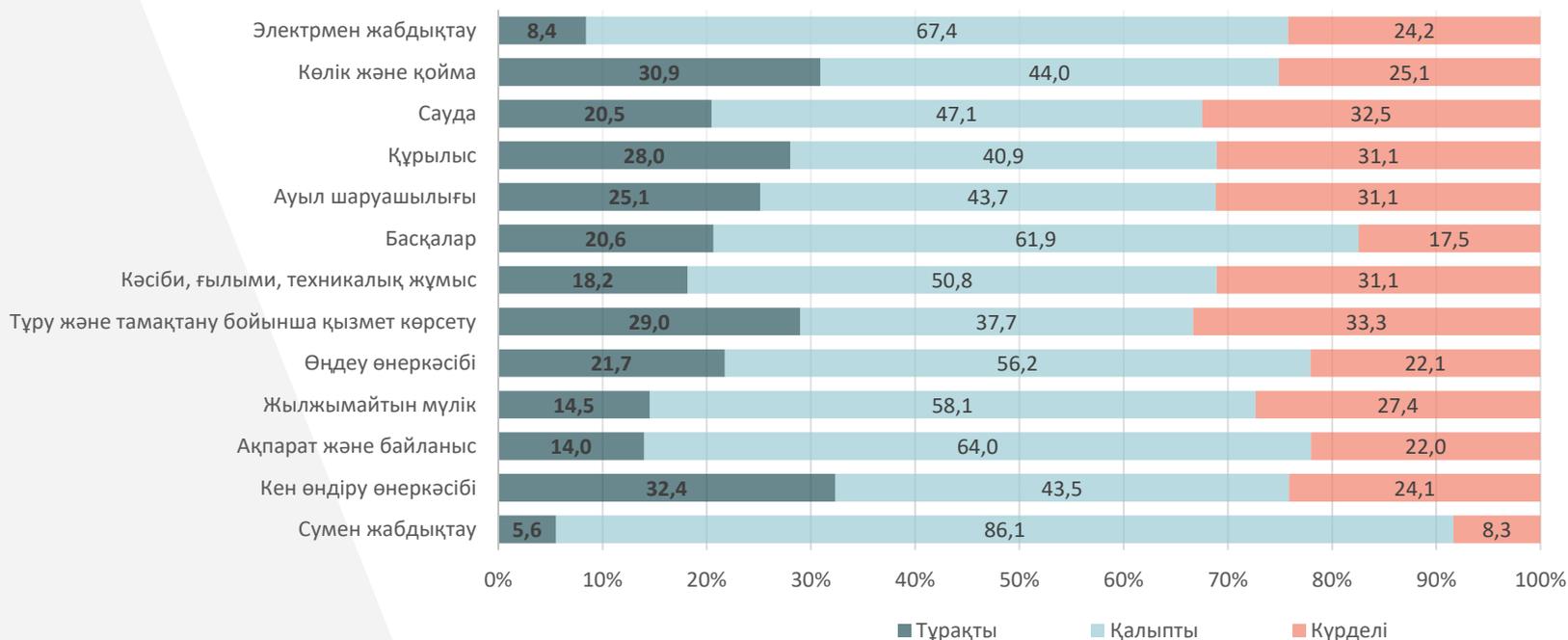
■ Тұрақты
■ Қалыпты
■ Күрделі

Кәсіпорындардың қаржылық коэффициенттерін бағалауға негізделген дискриминанттық талдау нәтижелері бойынша қаржылық жағдайы орнықты кәсіпорындардың үлесі ұлғаюы жалғасуда: 1-тоқсанда олардың үлесі **22,4%-ды** құрады.

Егер өлшемділігі бойынша қарайтын болсақ, шағын кәсіпорындар арасында күрделі қаржылық жағдайы бар кәсіпорындардың үлесі кіші (33,5%) кәсіпорындар ішінде ірі кәсіпорындар (16,2%) мен орташа (20,0%) кәсіпорындарға қарағанда айтарлықтай көп.

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Кәсіпорындарды 2023 жылғы 1-тоқсанда қызмет түрлері бойынша сенімділік дәрежесі бойынша бөлу, %

2023 жылғы 1-тоқсанда барлық салаларда кәсіпорындардың басым көпшілігінің қаржылық жағдайы орнықты немесе қалыпты. Орнықты кәсіпорындардың ең көп үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібінде болды (**32,4%**). Күрделі қаржылық жағдайы бар кәсіпорындардың неғұрлым көп үлесі - «тұру және тамақтану жөніндегі қызметтер» (**33,3%**) саласында. Сумен жабдықтау ең тұрақты сала болды, онда қалыпты қаржылық жағдайы бар кәсіпорындардың үлесі **86,1%-ды** құрады.

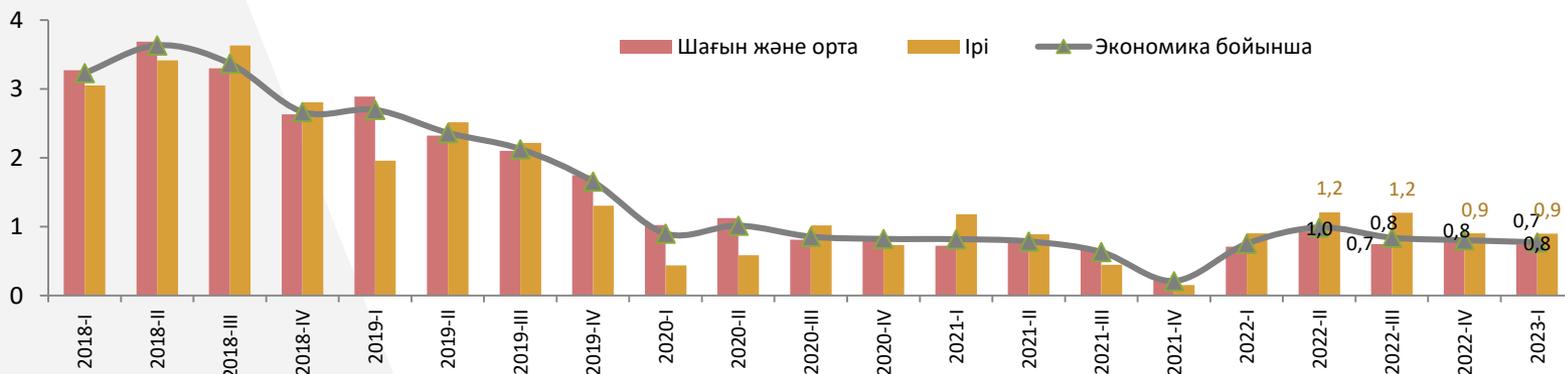
БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

Кредиттерге сұраныс

Банктердің кәсіпорындардың кредиттеуге берілген өтініштерін қарауы

Кредит алуға өтініш берген, бірақ алмаған кәсіпорындар, үлесі %-бен

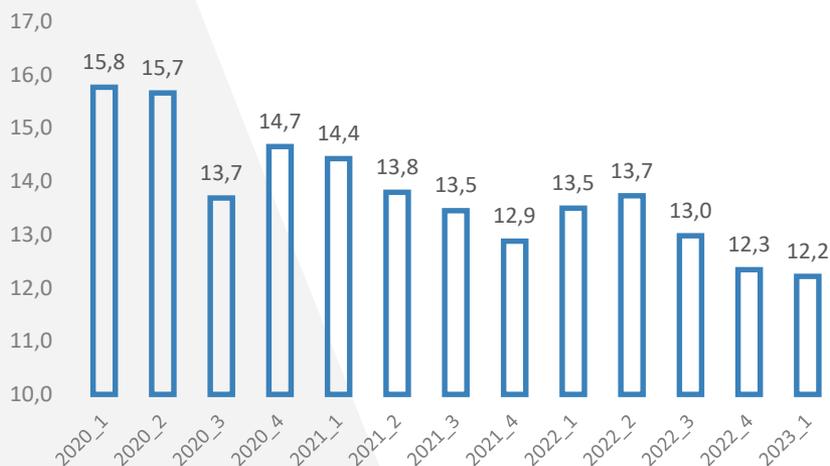
2023 жылғы 1-тоқсанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың **16,2%-ы** кредит алу үшін банкке жүгінді, кәсіпорындардың 15,4%-ы кредит алды (немесе кредит алуға өтініш білдіргендер санынан 95,1%-ы). Кредит берілмегендердің үлесі пікіртерімге қатысушылардың жалпы санынан 0,8%-ды (кредитке жүгінгендер санынан 4,9%) құрады.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

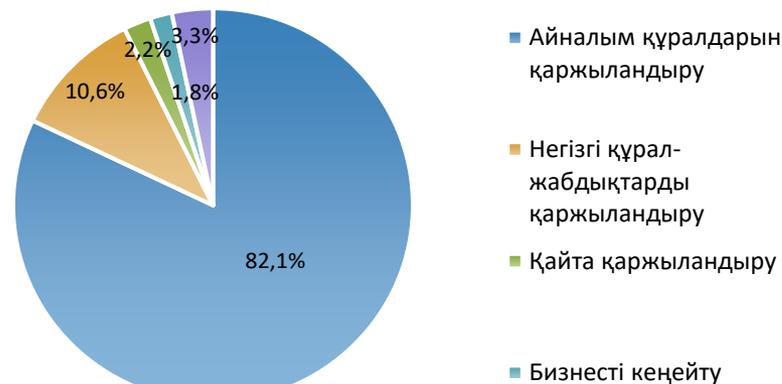
Кәсіпорындардың бағалауы бойынша борыштық жүктемесі*, %-бен

Борыштық жүктемесі*	1%-20%	21%-30%	31%-40%	41%-50%	51%-60%	61%-70%	71%-80%	81%-н жоғары	борыш жоқ
Кәсіпорындар үлесі, %	15,4	9,8	5,6	5,1	3,3	1,5	1,2	1,7	56,3

Орташа мөлшерленген кредит жүктемесі, %

Өткен тоқсанда қарыз тарту мақсаты, %-бен

2023 жылғы 1-тоқсанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың 56,3%-ында **борыш жоқ**. Кәсіпорындардың көпшілігінде (15,4%) борыштық жүктемесі* 20% шегінде. Борыштық жүктеменің орташа мөлшерленген арифметикалық ** мәні **12,2%-ды** құрайды.

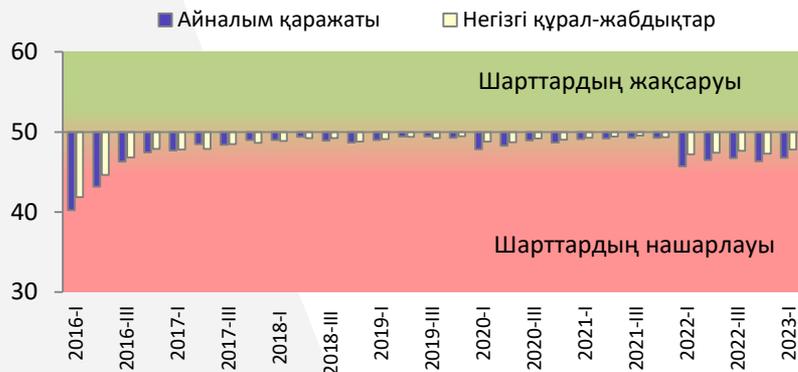
Кәсіпорындардың басым көпшілігі (**82,1%**) айналым қаражатын қаржыландыру үшін (материалдарды, шикізатты, жартылай фабрикаттарды және т.б. сатып алу), 10,6%-ы - негізгі құрал-жабдықтарды сатып алу үшін (ғимараттарды, құрылыстарды, көлік құралдарын, жабдықтарды сатып алу және т.б.) кредит тартты. Қайта қаржыландыру мақсатында қарыздарды кәсіпорындардың 2,2%-ы, бизнесті кеңейтуге 1,8%-ы тартты.

* Ай сайынғы төлем / Өнімді өткізуден түскен кіріс

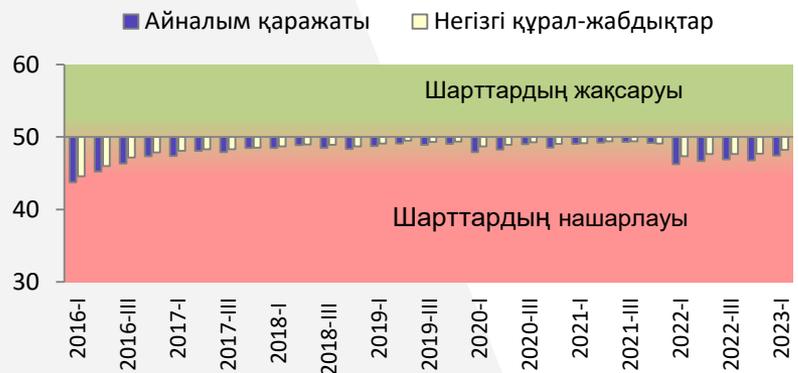
** Орташа мөлшерленген арифметикалық мән - бұл кәсіпорындардың үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

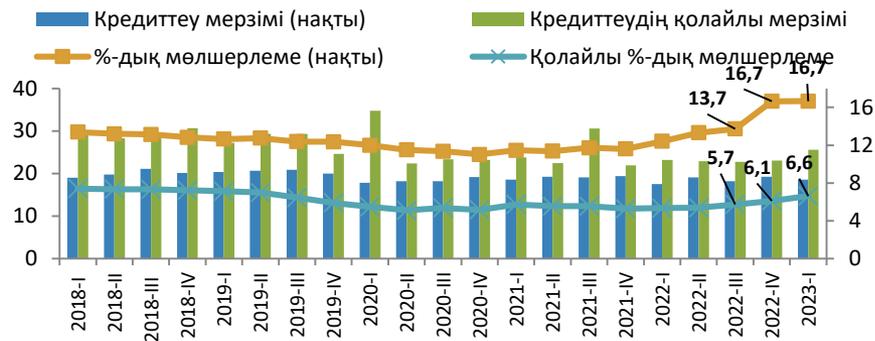
Баға шарттары

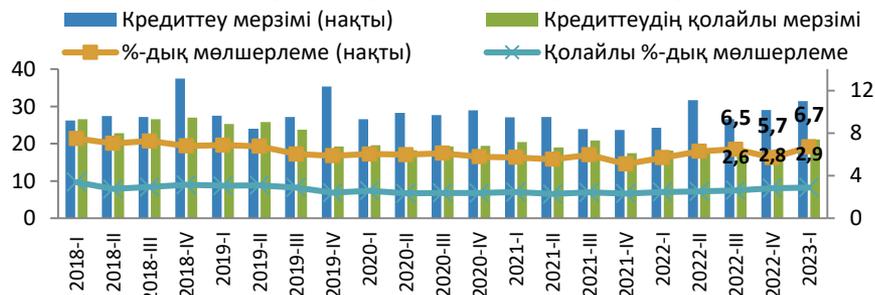
Бағаға байланысты емес шарттар

Теңгемен кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

Шетел валютасындағы кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың кредиттеу бағасына қатысты (кредит бойынша мөлшерлемелер деңгейі, қосымша комиссиялар мөлшері) және бағасына қатысты емес (кредиттің ең жоғары мөлшері мен мерзімі, қарыз алушының қаржылық жағдайына қойылатын талаптар, қамтамасыз етуге қойылатын талаптар) талаптар бойынша бағалауы шамалы нашарлап, теріс аймақта қалып отыр.

Мониторингке қатысушылар алған кредиттер бойынша орташа пайыздық мөлшерлемелер теңгемен 16,7%-ды және шетел валютасында 6,7%-ды құрады (өткен тоқсанда тиісінше 16,6% және 5,7%). Кәсіпорындардың пікірі бойынша, олар үшін теңгемен берілген кредиттер бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме 6,6%-ды, ал шетел валютасындағы кредиттер бойынша – 2,9%-ды құрайды.

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ (СЭҚ)

Өткен тоқсанда СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

Есеп айырысуда валютаны пайдалану, кәсіпорындар үлесі %-бен

Қызмет түрі бойынша СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

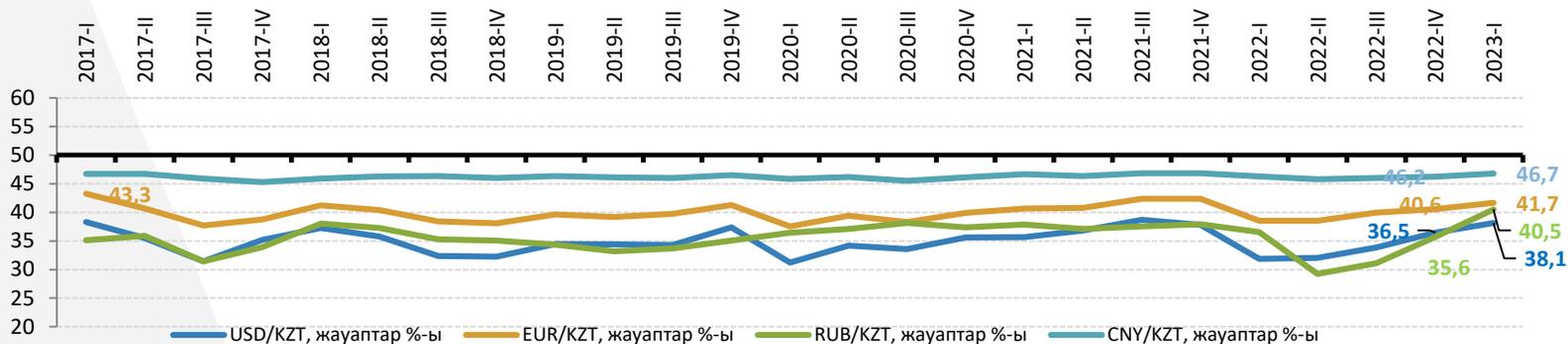

2023 жылғы 1-тоқсанда респонденттердің **25,0%-ы** өз қызметін жүзеге асыру үшін өнімдерін импорттады, **5,8%-ы** экспорттады, **12,7%-ы** өнімін экспорттады және импорттады, ал басым көпшілігі (**56,4%**) сыртқы экономикалық қызметті жүзеге асырмады. Экспорттаушы кәсіпорындардың ең көп үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібіне (**16,3%**), импорттаушылар - саудаға (**39,8%**) тиесілі. СЭҚ жүзеге асырған кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібінде.

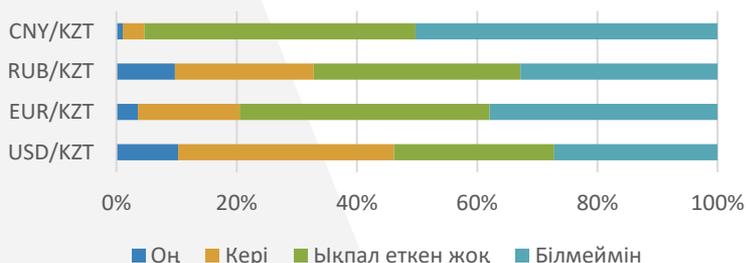
Шетелдік әріптестермен есеп айырысуда экспорттаушылар АҚШ долларын (**экспорттаушылардың 72,8%-ы**) жиі пайдаланады, импорттаушылар Ресей рублін (**импорттаушылардың 84,7%-ы**) көбірек пайдаланады. Есеп айырысуда пайдаланылатын басқа валюта ретінде кәсіпорындар британдық фунт стерлингті, швейцариялық франкті, Қырғыз сомын және Түрік лирасын көрсетеді.

ВАЛЮТА БАҒАМЫ ӨЗГЕРУІНІҢ ЫҚПАЛЫ

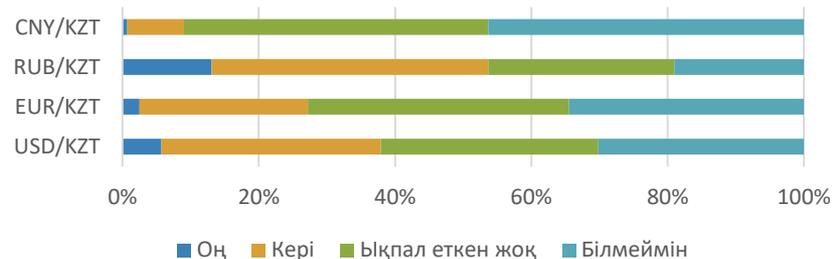
Валюта бағамы өзгеру әсерінің динамикасы, ДИ *

Айырбастау бағамының 2023 жылғы 1-тоқсанда экспорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

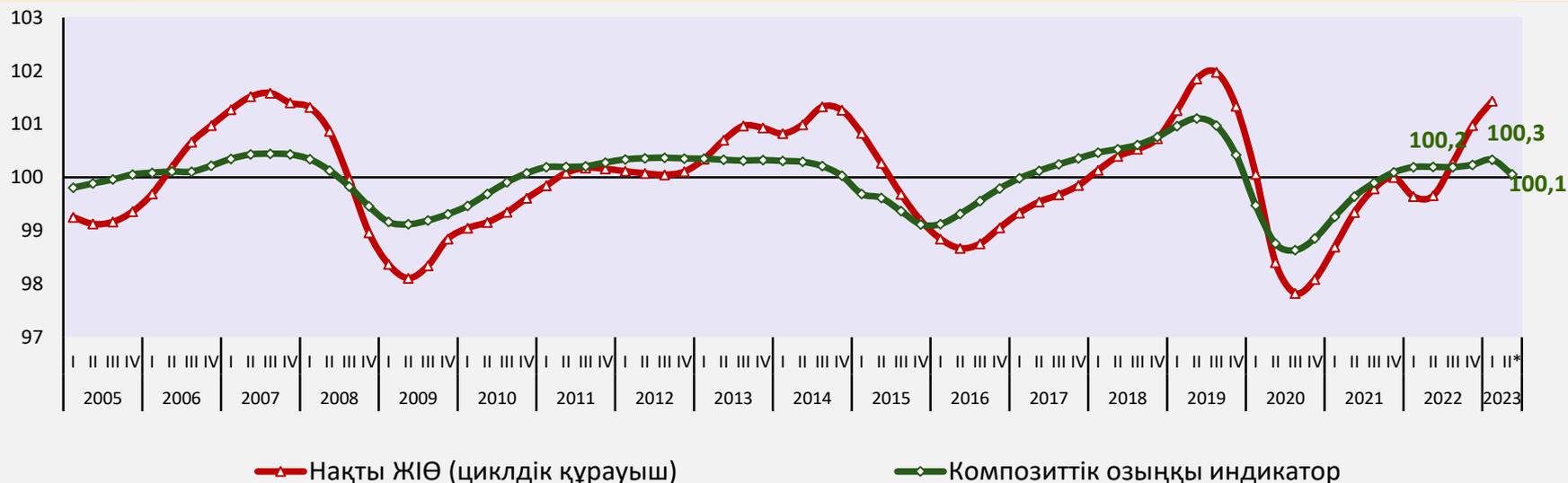

Айырбастау бағамының 2023 жылғы 1-тоқсанда импорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

2023 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындардың шаруашылық қызметіне валюталардың барлық 4 негізгі түрі бойынша бағамдар өзгеруінен теріс әсер шамалы азайды. Теңгенің Ресей рубліне қатысты бағамы өзгеруі неғұрлым теріс әсер етті. Кәсіпорындар өзінің шаруашылық қызметіне ең аз теріс әсерді CNY/KZT бағамы өзгеруінен сезінеді. 1-тоқсанда валюта бағамы өзгеруінен оң әсерді өнімді импорттаушы кәсіпорындар көбірек көрсетті. Импорттаушыларға RUB/KZT бағамының өзгеруі айтарлықтай теріс әсер етуде.

КОМПОЗИТТІК ОЗЫҒҚЫ ИНДИКАТОР*

2023 жылғы 1-тоқсанда нақты сектор кәсіпорындары пікіртерімінің біріктірілген бағалауын білдіретін композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) динамикасы нақты секторда экономикалық белсенділіктің өсу қарқыны өсіп, КОИ 100,3 құрады.

КОИ динамикасына қаржылық жағдайы ауыр кәсіпорындар үлесінің төмендеуі, Қазақстан экономикасының жай-күйін бизнесті жүргізуге кедергі келтіретін кәсіпорындар үлесінің төмендеуі, тауар-материалдық қорлар көлемінің ұлғаюы, орташа жалақының ұлғаюы оң әсер етуді жалғастыруда. Энергия бағасының төмендеуі және қаржыландыруға қол жетімділік теріс әсер етті.

2023 жылдың 2 тоқсанында өсу қарқынының баяулауы күтілуде (КОИ 100,1 құрады деп күтілуде). Кәсіпорындар дайын өнімге сұраныстың артуын және дайын өнімге, шикізат пен материалдарға бағаның өсу қарқынының баяулауын күтуде.

- Композиттік озыңқы индикатор (КОИ) іскерлік циклдің күрделі жерлерін анықтау үшін қолданылады және экономикалық белсенділік динамикасының жағдайы мен бағыты бойынша сапалы ақпарат береді. КОИ кәсіпорындардағы ағымдағы және күтілетін жағдайға қатысты пікіртерімге қатысқан кәсіпорындар басшылары пікірінің жалпылама бағалауын білдіреді және нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға бұрын бағалау қабілеті бар. КОИ құру ЭЫДҰ әдіснамасына негізделген («OECD System of Composite Leading Indicators, Methodology Guideline», OECD 2012).
- ** 2023 жылғы 2-тоқсанға арналған КОИ көрсеткіштері пікіртерімге қатысатын нақты сектор кәсіпорындарының қутулері негізінде есептеледі.

- Кестелер мен графиктерде көрсетілген диффузиялық индекс (ДИ) оң жауаптар мен бейтарап жауаптар жартысының қосындысы ретінде есептеледі. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын жалпылама индикатор болып табылады. Егер оның мәні 50-ден жоғары болса – бұл оң өзгерісті, ал 50-ден төмен болса – теріс өзгерісті білдіреді. Бұл ретте диффузиялық индекстің мәні 50 деңгейінен қанша алыс (жоғары немесе төмен) болса, көрсеткіштің өзгеру (ұлғаюы немесе азаюы) қарқыны сонша жоғары болады.
- «Банктердің кредиттері бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме» көрсеткіші мониторингке қатысушы кәсіпорындар өздері үшін өндірістің рентабельділігінің ағымдағы деңгейі тұрғысынан алғанда қолайлы ретінде көрсететін пайыздық мөлшерлемелердің орташасы ретінде есептеледі.
- Қаржылық коэффициенттердің көрсеткіштері жалпы алғанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың іріктемесі бойынша, сондай-ақ қажет болған кезде кәсіпорындардан алынатын тоқсан соңындағы баланс көрсеткіштерінің күтілетін мәндерінің негізінде салалар бойынша есептелген орташа мәндермен көрсетіледі. Бұл ретте осы бағалауларда, сондай-ақ олардың ішінде орташа есептелетін бағалауларда мәндерінің абсолюттік дәлдігін алу мақсаты жоқ (себебі есептік болып табылмайды), олар экономиканың қаржылық емес секторының және оның салаларының жай-күйі өзгеру үрдістерін бағалау мен талдауды жедел алуға арналған.
- Дискриминанттық талдау кәсіпорынның қаржылық жай-күйінің барынша ақпараттық индикаторларын анықтауға және кәсіпорында дағдарыс жағдайы жақындап келе жатқанын анықтауға, және осылайша, оларды сенімділік дәрежесіне қарай сыныптауға мүмкіндік береді. Кәсіпорындарды топтарға бөлу (тұрақты, қалыпты және күрделі) сыныптау функциялары арқылы жүзеге асырылады, оларда мына 3 қаржылық көрсеткіш қамтылады: бір қызметкерге шаққанда өнімді өткізуден түскен кірістің өсу қарқыны, қаржылық тәуелсіздік коэффициенті және меншікті капиталдың өсу қарқыны. Толығырақ мәлімет мына экономикалық зерттеуде <https://www.nationalbank.kz/file/download/9013>
- Композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға озыңқы бағалау қабілеті бар. КОИ-дің және нақты ЖІӨ-нің уақыт қатарларына (2005 жылғы бағалармен) маусымдық көрсеткіштер қосылмайды және үрдісі жоқ, яғни экономикалық конъюнктураның қысқа мерзімді ауытқуларына негізделген циклдік құрамдас бөлікті ғана қамтиды. Салыстыру мақсатында циклдік құрауыштар стандартталған, яғни бір (мөлшерсіз) өлшем бірлігіне келтірілген.
КОИ жалпы экономика секторы бойынша қысқа мерзімді даму үрдістерін көрсетуге арналған. Бұл ретте оның мынадай қасиеттері бар: 1) озыңқы сипаты бар; 2) экономиканың нақты секторы дамуының циклдік сипаттамасын көрсетеді; 3) кәсіпорындардың жедел пікіртерімі негізінде қалыптастырылады.

ӘДІСНАМАЛЫҚ ТҮСІНІКТЕМЕ